

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

ГБОУ "Кижингинская школа-интернат СОО"

РАССМОТРЕНО

Руководитель МО

Жанаева Б.Э.

«22» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора
по УВР

Потапова И.И.

« 22» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор школы

Шойдоков Б.Н.

«22» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Бурятская литература»

для обучающихся 10-11 классов

Кижинга 2023

ТАЙЛБАР И БЭШЭГ

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа дээрэ үндэхэлэгдэнэ. Буряад дунда хургуулида түрэлхи литература хуралсалай предмет болгогдожо, үзэгдэжэ байдаг гээшэ. Буряад литература үзэлгэ болбол имагтал образоор харуулдаг дээрэхэе хурагшадые арад зондоо үнэн сэхээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тон ехэ удха шанартай.

Түрэлхи литературын программа тематическа принципэй үндэхэн дээрэ байгуулагдаба. Эндэ арадай аман зохёолнууд, буряад литература сооһоо удхын ба байгуулалтын талаар хурагшадай ойлгосо, мэдэсэдэ таарамжатай уран хайханай зохёолнууд шэлэгдэн абтажа, тайлбарилан уншахаар, шудалан үзэхөөр хараалагдаба. Эдэ зохёолнууд хадаа түүхын үе сагтай, арад зоной үйлэ хэрэгтэй, түүхэтэй, түрүү хүнүүдэй дүрэтэй сэхэ холбоотой юм.

Литература ахамад классуудта заахадаа, бүхы хүн түрэлтэнэй түүхын бодото шарнуудай хоорондох холбоондо, проблемэнүүдтэ, илангаяа моральна удхатай асуудалнуудые тобойлгон илгажа, хурагшадай анхарал хандуулха байна. 10-11-дэхи классуудта литературын курс монографическа ба обзорно темэнүүдые үзэхөөр хараална. Тиймэхэ хурагшад буряадайнгаа элитэ уран зохёолнуудтай танилсаха аргатай, тэдэнэй литературын хүгжэлтэдэ ямар хуури эзэлдэг, ямар онсо удха, шанар оруулхы ойлгожо абана. Эндэ литературна тип, литературна шэглэл, арадша ёһо реализм гэхэн литературын гол уран методтэй танилсажа шудална. Литературна ойлгосонуудые удаа дараалан, шата шатаарнь, хоорондонь холбоотойгоор хурагшадай ухаанда бүрилдүүлхэ юм.

ХУРАЛСАЛАЙ ПРЕДМЕДЭЙ ТОДОРХОЙЛОЛГО

X-XI классуудай буряад литературын программа соо арадай аман зохёолһоо, уран зохёолшодой зохёолнуудһаа эхилээд, литературно-удаа дараалһан гол ёһо баримталан, мэдээжэ зохёолшодой эрхим хайн зохёолнууд, зохёолнуудһаа хэхэгүүд тус классуудай хурагшадай һаһанда, ойлгосо мэдэсэдэ тааруулагдан шэлэгдэн абтажа оруулагдаба. Тус классуудта табигдаһан зорилгонуудые хүсэдөөр бээлүүлхын тула литература заалгада хэрэглэгдэдэг арга онолнуудые зохёохы шанартайгаар нарижуулан хайжаруулха, хуралсалай гол түхэл (формо) болохо хэшээлэй хажуугаар лекци, семинар, хөөрэлдөөнүүдые, практикум, консультация г. м. хэрэглэлсэхэ байна.

Программа соо оруулагдаһан зохёолнууд булта хурагшадаар уншагдаха, удаань шэнжэлэгдэхэ зэргэтэй. Тэрэ тоодо уран зохёолшын ажал ябуулга, зохёохы зам, тэрэнэй Эхэ орондоо үнэн сэхэ, бээ үгэнги, үндэр мэдэрэлтэй байһаниинь зохёолойнь текст шудалан, зүб мүрөөр бодомжолходо, удхыень ойлгоходо туһалха юм. Уран зохёолнуудые шэнжэлхэдээ, хурагшад буряад литературын баялигтай, түрэл арадайнгаа сэдхэл ухаанай хүгжэлтэтэй, литературын хүгжэлтын ёһо гуримтай, түхэлнүүдтэй (формонуудтай) танилсана, литературна теорёор мэдэсэн үргэдэнэ, зохёолнуудай удха гүнзэгыгөөр ойлгожо абана, гоё хайхание ойлгохо талаар хүмүүжэнэ. Хэшээлнүүдтэ ба хэшээлһээ гадуурхи хүдэлмэридэ “Байгал” журналда, “Буряад үнэн” газетэдэ гаража байгаа нийтэ зоной һаналай талаһаа хайшаагдаһан мүнөөнэй уран зохёолнууд, публицистикэ үргэнөөр хэрэглэгдэхэ

Класс бүхэнэй программада хурагшадай аман ба бэшэмэл хэлэлгэ хүгжөөхэ хүдэлмэри үгтэнэ. Эдэ хүдэлмэри зохёол үзэлгэтэй нягта холбоотой байжа, хурагшадай ухаалдин бодомжолхо, уранаар ба удха зохилдоотойгоор бодомжолхо шадабариинь хүгжөөхэ, гоё

хайхание ойлгохо мэдэрэлыень нарижуулха, уран зохёолнууды шэнжэлхэ, сэгнэхэ шадабаритай болгохо юм. Аман гү, али бэшэмэл хүдэлмэрин урда тээ заатагүй бэлэдхэлэй хургалгын хүдэлмэри үнгэргэхэ хэрэгтэй. Эндэ буряад хэлэ үзэлгэдэ бүрилдүүлэгдэһэн хурагшадай мэдэсэ, шадабари ба дадалгада багша түшэглэхэ байна.

БУРЯАД ЛИТЕРАТУРА ЗААЛГЫН ЗОРИЛГОНУУД

- Хурагшадта түрэлхи литература шудалан үзүүлхэдээ, буряад хэлэнэйнгээ баялигтай гүнзэгыгөөр танилсуулха, хайнаар хэлүүлдэг, уншуулдаг, бэшүүлдэг болгохоһоо гадна, буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэхэлэн, хайнаар ойлгуулха, ухаан сэдхэхэлдэн шэнгээхэ, манай обществын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлгэ болоно.
- Хурагшадые уран зохёол абьястайгаар уншаха дуратай, ходорхойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабарийнь хүгжэхэ, уншанан зохёолоо ухаандаа буйлуулан, удхыень зүбөөр элирүүлэн ойлгодог, хонирходог болгохоһоо гадна, хурагшадай зохёол шудалан, шэнжэлэн үзэхэ эхин дадалнууды бүридүүлхэ, түрэлхи литература тухайгаа юрэнхы мэдэсэтэй болгохо гэхэн зорилгонууды табина.
- Арадай түүхэдэ, уран зохёолшын зохёол соогоо харуулһан үе сагта, арад зоной ажал хүдэлмэрийнь аша туһада, үйлэ хэрэгтэ, ёһо заншал, гуримда хурагшадай анхарал хандуулха.
- Олонийтын ажабайдал тухай ойлгосыень саашань үргэдхэхэ, мэдэсыень гүнзэгырүүлхэ, хурагшадай зан заншал, сэдхэл ухаа, бодол хүсэл зүбөөр, даамайгаар бүрилдүүлхэ.
- Түрэл арадайнгаа хэлэдэг үндэхэн хэлые хайнаар шудалжа, хүнэй ойлгохоор, тодо хонороор хэлүүлжэ хургаха шухала.
- Хурагшадые түрэхэн нютаг ороноо хайнаар мэдэхээрнь, дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, ажабайдалай үзэгдэлнүүдэй, нютагайнгаа байгаалин гоё хайхание зүбөөр сэгнэдэг хүн болгожо хургаха юм.
- Түрэхэн эхэ эсэгээ, аха зоние хүндэлхэ гэхэн арадай хайн хайхан заншалые хүндэлжэ баримталха дадалтай болгохо.

ХУРАЛСАЛАЙ ТҮСЭБТЭ «БУРЯАД ЛИТЕРАТУРА» ПРЕДМЕДЭЙ ХУУРИ

“Буряад литература” үзэлгэдэ 10 – 11 классуудта 136 саг хараалагдана:

10 класс – 68 саг (неделиин 2 саг);

11 класс – 68 саг (неделиин 2 саг).

ХУРАЛСАЛАЙ ПРЕДМЕДЭЙ УДХА

10 класс

XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй түрэл буряад уран зохёолой бүридэлгэ

XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй түрэл буряад уран зохёолой бүридэлгэ

Оюун ухаанай зохёолнууд

Үльгэрэй далай. Бисачи хүбүүн тухай зүйл. Данжила гэжэ нэрэтэй гэрэй эзэн тухай зүйл.

Буряадай түүхэ бэшэгүүд

В. Юмсунов. Хориин 11 эсэгыг уг изагуурай түүхэ. Д.-Ж. Ломбо-Цэрэнов. Сэлэнгын монгол буряадуудай түүхэ. Ц. Сахаров. Баргажан буряадуудай түүхэ бэшэг

XX зуун жэлэй эхин үеын түрэл буряад уран зохёол

Б. Б. Барадин. Доржо Банзаров тухай шүлэг.

Ерэнсэй ехэ үбгэн. Сагай дүрбэн уларил

XX зуун жэлэй 1-дэхи хахатай түрэл буряад уран зохёол

Солбонэ Туяа. “Сэсэгтэ тала”. “Город”. “Сэсэг”. “Ангар”

Б. Б. Барадинай зохёохы болон эрдэм шэнжэлхэ ажал. Сэнгэ баабай.

Ж. Т. Тумунов. Сэсэгмаа

Н. Г. Балдано. Энхэ-Булад баатар. Н. Г. Балданогой намтар, зохёохы зам тухай мэдээн. “Энхэ-Булад баатар” гэжэ драматическа поэмын ilyгэр домогой удхаһаа дулдыдан бии бололго.

Зохёолой гол герой Энхэ-Булад баатарай инэн хэрэгэй тилэд хардуулалга. Тэрэнэй эхэ нютаг, арад зонойнгоо сїлестэ байдалай тїлєє тэмсэлдэ харуулһан баатаршалга. Драмын ийлэдэгшэ нюурнууд. Зохёол соо харуулагдаһан хархис шэрїйн, харатан һинэн игы болохо, сїлестэ жаргалта байдал заатагїй мандаха гэһэн удха. Литературна теори: драматическа поэмэ, тэрэнэй шэнжэ шанар.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеын түрэл буряад уран зохёол.

Дайнай үеын шүлэглэмэл уран зохёол

Ц. Зарбуев. «Нарһан». Д. Мадасон “Хабар”, “Алта мүнгэнһөө үнэтэй адха хара шорой.”

Дайнай үеын үргэлжэлһэн уран зохёол

Ж. Т. Тумунов. Наранай орохо зүг тээшэ. Офицерэй дэбтэрһээ.

Ц. Н. Номтоев. Сталинград шадарай агууехэ тулалдаан. Д. Д. Хилтухин. Солдадай ном

Дайнай үеын зүжэглэмэл уран зохёол

Х. Н. Намсараев. Тайшаагай ташуур. Х. Намсараевай намтар, зохёохы зам тухайн мэдээн. “Тайшаагай ташуур” драма, XIX зуун жэлэй дїшэ гаран онуудта хориин буряадуудай тїххэдэ болоһон ушар баримтада бшэгдэһениинь. Ноёд, баяд, ламанарай хоорондоо засаг, зєєри, албата зоноо буляалдажа, хорото бодол. хомхой сэдхэлээ элишэлжэ байһыень харуулалга (Николай Дымбылов, Тарба Жигжитовэй дїрэнїд). Арад зоной ядаралта байдал зураглаһаниинь, ангиин тэмсэлэй эршэтэй боложо байһаниинь (Гоншог ибгэнэй дїрэ). Драма соохи гол нюурнуудай (Дымбыловэй, Гїрэмбэ ламын, Гоншогой, Жигжитовэй) хэлэнэй онсо илгаанууд. Литературна теори: буряад уран зохёолой арадша ёһо.

XX зуун жэлэй 2-дохи хахатай түрэл буряад уран зохёол

Ж. Т. Тумунов. Нойрһоо һэриһэн тала. Ж. Тумуновай намтар, зохёохы зам тухайн мэдээн. “Нойрһоо һэриһэн тала” романай гол темэ. Роман соохи дїрэнїд. А. Петров Н. Бороев, П. Базаров ба бусадай олоной хэрэгэй тїлєє оролдоһониинь, тэдэнэй һайхан сэдхэл. Дэлгэр Доржиевай дїрэ. Эхэнэрнїдэй дїрэнїд: Сэсэгмаа, Рэгзэд, Янжима, Должод, Тапхаев, Шодон, Тоһото болон бусадай дїрэнїд. Романай типическэ дїрэнїдые зураглалга. Ниитын зоной байдал хинэй єєрынь ябадал хоёрой хоорондохи орёо харилсаае инэн зїбеер шиидхэлгэ. Литературна теори: реализм, тэрэнэй буряад литературада тогтонижоһон тухай.

Х. Н. Намсараев. Үүрэй толон. Х. Намсараев — буряад совет литературын индэһэ һуури табигшадай нэгэн. Зохёолнууд тухайн тобшо мэдээн. Роман соо революциин урдахи буряад нийтэ зоной байдал иргэнєєр харуулагдаһаниинь. Зохёол соо зураглагдаһан ангинуудай олон янзын тїлєєлэгшэнэрэй дїрэ. Цыремпилэй дїрэ. Буряад, ород ажалшадай дїрэнїд. Эдэнэй иээл бодолой хїгжэлтэ. Хэлэнэй уран аргууд. Авторай уранаар зохёон бэшэхэ шадабари. Литературна теори: литературын арадша ёһо.

Ч. Ц. Цыдендамбаев. Түрэл нютагһаа холо.

Ч. Ц. Цыдендамбаев. Холо ойрын түрэлнүүд

А. А. Бальбуров. Зэдэлээтэ зэбэнүүд. А. Бальбуровой зохёохы зам тухай мэдээн. “Зэдэлээтэ зэбэнүүд” гэһэн роман соо урданай байдал харуулһаниинь. Хасанга нютагай хүнүүдэй дүрэнүүдые дэлгэрэнгыгээр харуулһан тухай хөөрэлдэхэ (Ута Мархаас, Дагба, Мархансай ба бусад). Интеллигенциин түлөөлэгшэ Михаил Дорондоев (Ханта Дорондоев, Пилай ба бусадай дүрэнүүд).

Ж. Б. Балданжабон. Сэнхир хаданууд. Ж. Балданжабойн намтар, зохёохы зам. “Сэнхир хаданууд” роман соо мїнєє иєын арадай байдал харуулагдаһаниинь. Юрын колхознигуудай мэргэжэл, оролдосотой

ажал, ёноор ухаае Даржаа ахайн дїреер харуулалга, залуу ажалшадай эдэбхитэ їсхэл, эршэ зориг (Хорло, Ёржэн, Балма). Ёнэн ажал, нїхэдэй туһаламжа хїнэй зан абари һайжаруулжа шадаха хїсэн байһаниинь. (Аюурай дїрэ). Роман соо хїдее ажахыда їзэгдэһэн дутуу дундануудые элишэлэлгэ, тэрэниие заһаруулхын тїлее хэгдэжэ байһан ажал харуулалга.

Д. З. Жалсараев. Газар дэлхэйн дуунууд. Д.З.Жалсараевай намтар ба зохёохы зам тухай мэдээн. “Газар дэлхэйн дуун” гэжэ гушан гурбан шүлэгтэй баглаа (цикл) соо Буряад оронойнгоо хубилалтануудые үргэнөөр (нютагайнгаа байгаалиин нюруу, үнгэ шарай, ажалай багажа (оньһон техникэ, гэрэй байдал, ажамидарал гэхэ мэтые) шүлэгэйнгөө дүрэ болгожо харуулһаниинь. Энэ циклэй шүлэгүүд соо публицистическэ үгын ба оньһон үгын байгуулгануудые хэрэглэһэниинь. Шүлэг соохи үндэр дээдэ бодол, уран аргуууд.

Н. Г. Дамдинов. Эсэгийн нэрэ. Шэлдэй занги тухай дуун

Д. А. Улзытуев. Ая ганга. Баруунай баруун эрьедэ. Захяа. Энэ дэлхэйгээ түхэрэлүүлэн дуулааб...

Д. А. Улзытуевай зохёохы зам тухай мэдээн. “Ая ганга” гэжэ арбан табан шүлэгтэй цикл соогоо буряад арадай шэнэ байдалаар, һайхан нютаг ороноороо сэдьхэлээ хүдэлгэн, поэдэй омогорхожо байһаниинь. Арадай аман зохёолой шүлэг зохёолгодо нүлөөн тухай. Шүлэгшэ болоходоо, арадай аман зохёолһоо поэдэй һургаал абаһаниинь.

Н. Ш. Нимбуев. Шүдэрлэгдэһэн сахилгаан

11 класс

Буряад уран зохёолой хүгжэлтын шатанууд

Буряад уран зохёолой хүгжэлтын шатанууд

XX зуун жэлэй буряад удха зохёол

XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай түрэл буряад уран зохёол

Б. Барадин. Ехэ удаган абжаа (гурбан үйлэгтэй, арбан хоёр үзэгдэлтэй зүжэгһөө хэһэгүүд)

XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран шүлэг

Б.Б. Базарной уран һайханай юртэмсэ. Улаалзай

Ц. Цымпилоной уран һайханай юртэмсэ. Буряад басаганда.

Поэдүүдэй творческо зам. Шүлэгүүдэй анализ хэлгэ. Шүлэгэй онсо, удха, уран аргуууд, хүмүүжүүлгын тала. Буряад шүлэгэй гражданска болон лирическэ аялгатай болоһон тухай хөөрэлдэхэ.

XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай түрэл буряад уран зохёол

Буряад уран зохёолой алтан жасада ороһон романууд

Туужануудай байгуулга, шиидхэхэ асуудалнууд

Ёһо журамай асуудалнуудта хандаһан хөөрөөнүүд

Ч.Цыдендамбаев. Буряад басаган. Ч.Цыдендамбаевай творческо зам тухай мэдэсыень үргэдхэхэ.

Эхэнэр хүнэй хуби заяан тэрэ үедэ ямар байһан тухайнь хөөрэлдэхэ. Хүнэй нэрэ дээрэ үргэн, тэрэнэй сэдьхэлэй байдал харуулһан зохёолнуудай нэгэн гэжэ элирүүлхэ.

Д. О. Батожабай. Төөригдэһэн хуби заяан. Д.-Р.Батожабай-драматург, прозаик намтар ба зохёохы замтухай мэдээн. Роман соо XIX зуун жэлэй эсэсэй үеын байдал харуулалга, сатирическэ зураглалнууд, сюжетэйнь һонирхолтой ушаралнууд тухай хөөрэлдэхэ. Роман соо зуун жэлэй эсэсэй үеын байдал харуулалга. Самбуу, Шобдог ба бусад буряад, түбэд ламанарай дүрэнүүд. Аламжын, Шара Дамбын, Галсанай, Буладай дүрэнүүд. *Литературна теори*: трилоги тухай ойлгосо

Ц-Ж. Жимбиев. Гал могой жэл. Ц-Ж. Жимбиевэй зохёохы зам тухай мэдээн. Батажаб хүбүүнэй гэр бүлынхидэй дүрэнүүд. Зохёол соо дайнай үеын ара талын байдал харуулалга. Дайнай үедэхи колхозой байдал зураглалга, хүн бүхэнэй — үбгэд, хүгшэд, үхибүүдэй — эдэбхитэй ажал. Батажаб хүбүүнэй дүрэ. Романай байгуулга. Авторай лирическэ дүрэ. *Литературна теори*: зохёол соохи хөөрэгшэ нюур.

С. С. Цырендоржиев. Үүрэй солбоной гоё гээшэнь.

А. Ангархаев. Мінхэ ногоон хасуури.

А. Ангархаевай зохёолнууд тухай тобшо мэдээн. Хидеэ нютагай мīнеэ іеын зоной ажахы, ажал хидэлмэри харуулһан зохёол. Залуушуулай хидеэ нютагтаа ажаллаха гэжэ шиидэлгэ. Үнэн сэдхэлтэй хинїд. Наһатай зоной бодол сэдхэлдэ хуушанай шажан номнолой зїйлнїдэй худхаралдан, ябадалдань һаад татажа байһаниие шїїмжэлһэниинь. Мэдэгмаа, Дэбшэн, Цезарь, Ханда, Дулма, Шаралдай. Ломбо болон бусатай тус тустаа мінхэ шанартай һайн һайхан юумэ олохоёо оролдоһониинь. Хидеегэй зоной ябадалда ізэгдэһэн муу зїйлнїдые сатирын хїсеер зохёол соо шїїмжэлэлгэ. Геройн еерынгее ябаһан ябадал, хэрэг, зориг тухайгаа бодомжолһондо уран зохёолшын психологическа ба социальна тайлбари ігэлгэ.

Б. Ябжанов. Нулимса

XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай түрэл буряад уран шүлэг

Ц.Ц. Дондогойн уран һайханай юртэмсэ. Эхэ тухай хоёрдохи поэмэ

Л.Д. Тапхаев. Дүрбэн сэсэг

Мүнөө үеын түрэл буряад уран зохёол

Мүнөө үеын буряад үргэлжэлһэн зохёолой уран һайханай юртэмсэ.

Д.О.Эрдынеевэй уран һайханай юртэмсэ. Үйлын үри

А. Г. Лыгденов. Морин хуур. Үншэн

Ч. Ц. Гуруевай уран һайханай юртэмсэ. Туһалха хэрэгтэй

Д. А. Дылгыровай уран һайханай юртэмсэ. Сэдхэлэй гуниг

Буряад зүжэглэмэл зохёол, тэрэнэй хүгжэлтэ

М. Ж.Батоинай уран һайханай юртэмсэ. Таршаа Намжалай түүхэ. Юртэмсын гурбан сэсэшүүл

Б.-М. Пурбуевай уран һайханай юртэмсэ. Эрхэхэ наран-I. Эрхэхэ наран-II.

Мүнөө үеын буряад уран шүлэг

Г.Ж. Раднаевагай уран һайханай юртэмсэ. Түрэлгын зоболон

А.Л. Ангархаев. Би шулуунби

Б.С. Дугаров. Түрэлхидэйм хэлэн, хүлисөөрэй

Г.Х.Базаржапова-Дашеева. Үеһөө үедэ залган

М. Р. Чойбонов. Минии нүхэд-амиды бурхад. Наһанайм табисуур

БУРЯАД ЛИТЕРАТУРААР ЁУРАЛСАЛАЙ ДҮНГҮҮД

һурагшад иимэ личностнэ дүнгүүдые харуулха ёһотой:

- түрэлхи литература тухайгаа юрэнхы мэдэсэтэй болохо;

- һурагшад түрэлхи литература шудалан үзэхэдөө, буряад хэлэнэйнгээ баялиг гүнзэгыгөөр мэдэхэ болохо;

- һайнаар хэлэдэг, уншадаг, бэшэдэг болгохоһоо гадна, буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэһэлэн, һайнаар ойлгохо, ухаан сэдхэлдээ шэнгээхэ;

- һурагшад уран зохёол абьяастайгаар уншаха дуратай, ходорхойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабарияа хүгжөөхэ;

- уншаһан зохёолоо ухаандаа буйлуулан, удхыень зүбөөр ойлгохо, тайлбарилха;

- һурагшад зохёол шудалан, шэнжэлэн үзэхэ эхин дадалнуудые бүридхэхэ;

- һурагшад уран зохёолнуудые уншахадаа, арадай түүхэдэ, уран зохёолшын зохёол соогоо харуулһан үе саг, арад зоной ажал хүдэлмэриинь аша туһа, үйлэ хэрэг, ёһо заншал, гурим һурагшад анхаралаа хандуулха;

- олониитын ажабайдал тухай ойлгосо саашань үргэдхэхэ, мэдэсэн гүнзэгырхэ, һурагшад ай зан заншал, сэдхэл ухаан, бодол хүсэл зүбөөр, дамайгаар бүрилдэхэ;

- түрэл арадайнгаа хэлэдэг үндэһэн хэлые һайнаар шудалжа, хүнэй ойлгохоор, тодо һонороор хэлэжэ һураха шухала.

- һурагшад түрэнэн нютаг орондоо дуратайгаар хүмүүжэхэ;

- ажабайдалай үзэгдэлнүүдэй, нютагайнгаа байгаалиин гоё найханиие зүбөөр сэгнэдэг хүн боложо хураха;
- түрэнэн эхэ эсэгээ, аха зониие хүндэлхэ гэнэн арадай найн найхан заншалые хүндэлжэ баримталха дадалтай болохо.

Нурагшатай метапредметнэ дүнгүүдын имэ байха жэшээтэй:

- хэлэлгыншые, бэшэмэлшые мэдээнүүдые зүбөөр ойлгожо абаха;
- уншалгын хэдэн янзануудые шадаха;
- интернетнээ гү, али бэшэшые материалһаа мэдээнүүдые суглуулан бүридхэжэ шадаха;
- элдэб толинуудые, номуудые хэрэглэжэ шадаха;
- ойлгоһон материалаараа бэшэмэлшые, сээжэшые харюусажа шадаха;
- багахан элидхэлнүүдые бэлдээд, нүхэдэйнгөө урда хэлэжэ шадаха.

Предметнэ дүнгүүдын гэхэдэ:

- уран зохёолнуудые уранаар уншалга;
- амаараа ба бэшэмэлээр дамжуулха һанамжануудтаа тисэб табилга;
- үзэжэ байһан зохёолоор гү, али зохёолнуудаар зэргэсйлһэн удхатай, шиидхэхы шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой сочинени (сочинени-бодомжо), мін публицистическэ шэнжэ шанартай, бодомжолготой сочинени (сочинени-бодомжо) зохёолго;
- тусгаар даабаринуудаар очерк, публицистическэ ба литературынын шиймжэлхы статья, репортаж, интервью, зураглал, рассказ мэтэ зохёохы (творческо) шанартай хидэлмэри бигтээлгэ;
- литературынын асуудалнуудаар бэшэгдэһэн статьянуудаар тезисийдые ба конспектнийдые бэшэлгэ;
- нэгэ гү, али хэдэн материалнуудай индэһеер литературна темэдэ элидхэл ба реферат бэлдэлгэ;
- бээе даагаад уншаһан номдо, хараһан кинофильмдэ, зижэгтэ, теле-дамжуулгада, уран зурагта, шагнаһан хигжэмдэ рецензи бэшэлгэ.

БУРАЛСАЛАЙ ТЕМАТИЧЕСКА ТҮСЭБЛЭЛГЭ

10 класс

№ п/п	Программын разделнүүдэй гаршаг ба сэдэбүүд	Хараалагдаһан саг
1	XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй түрэл буряад уран зохёолой бүридэлгэ	1
2	Оюун ухаанай зохёолнууд	1
3	Буряадай түүхэ бэшэгүүд	1
4	XX зуун жэлэй эхин үеын түрэл буряад уран зохёол	1
	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай түрэл буряад уран зохёол	7
	Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеын түрэл буряад уран зохёол. Дайнай үеын шүлэглэмэл уран зохёол	1
	Дайнай үеын үргэлжэлһэн уран зохёол	2
	Дайнай үеын зүжэглэмэл уран зохёол	3

	XX зуун жэлэй 2-дохи хахатай түрэл буряад уран зохёол	37
	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	8
	Класшаа гадуур уншалга	6
	Дүн хамта	68 саг

11 класс

№ п/п	Программын разделүүдэй гаршаг ба сэдэбүүд	Хараалагдаһан саг
1	Буряад уран зохёолой хүгжэлтын шатанууд	1
2	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахатай түрэл буряад уран зохёол	2
3	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахатай буряад уран шүлэг	1
4	XX зуун жэлэй 2-дохи хахатай буряад үргэлжэлһэн зохёол	28
5	XX зуун жэлэй 2-дохи хахатай буряад уран шүлэг	4
6	Мүнөө үеын түрэл буряад уран зохёол	8
7	Буряад зүжэглэмэл зохёол, тэрэнэй хүгжэлтэ	6
8	Мүнөө үеын буряад уран шүлэг	4
9	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	8
10	Класшаа гадуур уншалга	6
	Дүн хамта	68 саг

10 класс

№	Түсэбөөр хараалагдаһан болзор	Хэшээлэй сэдэб	Үгтэһэн саг
1	1 п.	XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй түрэл буряад уран зохёолой бүридэлгэ Оролто хэшээл. XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй түрэл буряад уран зохёолой бүридэлгэ	1
2		Оюун ухаанай зохёолнууд Үльгэрэй далай. Бисачи хүбүүн тухай зүйл. Данжила гэжэ нэрэтэй гэрэй эзэн тухай зүйл	1
3		Буряадай түүхэ бэшэгүүд	1

		В. Юмсунов. Хориин 11 эсэгийг уг изагуурай түүхэ. Д.-Ж. Ломбо-Цэрэнов. Сэлэнгын монгол буряадуудай түүхэ. Ц. Сахаров. Баргажан буряадуудай түүхэ бэшэг	
4		XX зуун жэлэй эхин үеын түрэл буряад уран зохёол Б. Б. Барадин. Доржо Банзаров тухай шүлэг. Ерэнсэй ехэ үбгэн. Сагай дүрбэн уларил	1
5		XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай түрэл буряад уран зохёол Солбонэ Туяа. “Сэсэгтэ тала”. “Город”. “Сэсэг”. “Ангар”	1
6		Классхаа гадуур уншалга.	1
7		Б. Б. Барадинай зохёохы болон эрдэм шэнжэлхэ ажал.	
8		Б. Б. Барадин. Сэнгэ баабай	
9		Б. Б. Барадин. Сэнгэ баабай. Зохёолой удха	
10		Х/х. “Сэнгэ баабай” хөөрөөгөөр зохёолго бэшэлгэ	
11		Ж. Т. Тумунов. Сэсэгмаа	
12		Н. Г. Балдано. Энхэ-Булад баатар	
13		Н. Г. Балдано. Энхэ-Булад баатар. Зохёолой удха	
14		Классхаа гадуур уншалга. Шоно баатар	
15		Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеын түрэл буряад уран зохёол. Дайнай үеын шүлэглэмэл уран зохёол Ц. Зарбуев. «Нарһан». Д. Мадасон “Хабар”, “Алта мүнгэнһөө үнэтэй адха хара шорой”	
16		Классхаа гадуур уншалга. Г. Ц. Дашабылов. Добын долоон хүбүүд	
17		Дайнай үеын үргэлжэлһэн уран зохёол Ж. Т. Тумунов. Наранай орохо зүг тээшэ. Офицерэй дэбтэрһээ.	
18		Ц. Н. Номтоев. Сталинград шадарай агууехэ тулалдаан. Д. Д. Хилтухин. Солдадай ном	

19		Х/х. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн тухай зохёолго бэшэлгэ	
20		Дайнай үеын зүжэглэмэл уран зохёол Х. Н. Намсараев. Тайшаагай ташуур. 1-дэхи үйлэ	
21		Х. Н. Намсараев. Тайшаагай ташуур. 3-дахи үйлэ	
22		Х. Н. Намсараев. Тайшаагай ташуур. Зүжэгэй удха	
23		Х/х. Асуудалнуудта харюусалга	
24		ХХ зуун жэлэй 2-дохи хахадай түрэл буряад уран зохёол Ж. Т. Тумунов. Нойrhoо хэриhэн тала	
25		Ж. Т. Тумунов. Нойrhoо хэриhэн тала. Доржын Дэлгэрэй дүрэ	
26		Ж. Т. Тумунов. Нойrhoо хэриhэн тала. Дугарай Дамбын дүрэ	
27		Ж. Т. Тумунов. Нойrhoо хэриhэн тала. Табхайн Дугарай дүрэ	
28		Ж. Т. Тумунов. Нойrhoо хэриhэн тала. Зохёолой гол удха	
29		Х/х. Зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	
30		Х. Н. Намсараев. Үүрэй толон	
31		Х. Н. Намсараев. Үүрэй толон. Сэдүүгэй Цыремпил	
32		Х. Н. Намсараев. Үүрэй толон. Должодой дүрэ	
33	2 п.	Х. Н. Намсараев. Үүрэй толон. Романай байгуулга	
34		Х. Н. Намсараев. Үүрэй толон. Романай удха	
35		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Түрэл нютагһаа холо.	
36		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Түрэл нютагһаа холо. Холын нютагта үншэрэлгэ	
37		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Түрэл нютагһаа холо. Актова зал хүнхинэбэ	
38		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Түрэл нютагһаа холо.	

		Доржо Банзаровай дүрэ	
39		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Түрэл нютагһаа холо. Романай удха	
40		Х/х. Зохёолго бэшэлгэ	
41		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Холо ойрын түрэлнүүд	
42		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Холо ойрын түрэлнүүд. Дуу дуулахые хориглоһон найр	
43		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Холо ойрын түрэлнүүд. Романай геройнууд	
44		Ч. Ц. Цыдендамбаев. Холо ойрын түрэлнүүд. Романай удха	
45		А. А. Бальбуров. Зэдэлээтэ зэбэнүүд	
46		А. А. Бальбуров. Зэдэлээтэ зэбэнүүд. Сээр	
47		А. А. Бальбуров. Зэдэлээтэ зэбэнүүд. Романай дүрэнүүд	
48		А. А. Бальбуров. Зэдэлээтэ зэбэнүүд. Хани нүхэд	
49		А. А. Бальбуров. Зэдэлээтэ зэбэнүүд. Сэхээтэнэй түлөөлэгшэд	
50		А. А. Бальбуров. Зэдэлээтэ зэбэнүүд. Романай уран найханай саг ба орон зай	
51		Х/х. Бэшэмэл хүдэлмэри	
52		Ж. Б. Балданжабон. Сэнхир хаданууд	
53		Ж. Б. Балданжабон. Сэнхир хаданууд. Даржаа үбгэн	
54		Ж. Б. Балданжабон. Сэнхир хаданууд. Балжанай дүрэ	
55		Ж. Б. Балданжабон. Сэнхир хаданууд. Романай удха	
56		Д. З. Жалсараев. Газар дэлхэйн дуунууд. Хүшөөгэй дуун	
57		Д. З. Жалсараев. Газар дэлхэйн дуунууд. Үншэн сагаан ботогын уйдан ябаһан талын дуун	
58		Класһаа гадуур уншалга. Н. Г. Дамдинов. Мүшэтэ харгы	

59		Н. Г. Дамдинов. Эсэгийн нэрэ.	
60		Н. Г. Дамдинов. Эсэгийн нэрэ. Зохёолой байгуулга	
61		Х/х. “Эсэгийн нэрэ” гэнэн поэмээр зохёолго	
62		Н. Г. Дамдинов. Шэлдэй занги тухай дуун	
63		Классхаа гадуур уншалга. Шэлдэй зангийн дуун	
64		Д. А. Улзытуев. Ая ганга. Баруунай баруун эрьедэ	
65		Д. А. Улзытуев. Захяа. Энэ дэлхэйгээ түхэрелүүлэн дуулааб...	
66		Классхаа гадуур уншалга. Уран шүүлэгэй долгин дээрэ	
67		Н. Ш. Нимбуев. Шүдэрлэгдэһэн сахилгаан	
68		Х/х. Уншаад, үзөөд байхадаа...	

11 класс

№	Түсэбөөр хараалагдаһан болзор	Хэшээлэй сэдэб	Үгтэһэн саг
1	1 п.	Бурад уран зохёолой хүгжэлтын шатанууд Буряад уран зохёолой хүгжэлтын шатанууд	1
2		XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран зохёол Б. Барадинай уран найханай юртэмсэ. “Ехэ удаган абжаа” – түүхэтэ трагеди	1
3		Б. Бардин. Ехэ удаган абжаа. Хүн ба тэрэнэй үе саг	1
4		XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай түрэл буряад уран шүүлэг Б. Базароной ба Ц. Цымпилоной уран найханай юртэмсэ. Улаалзай. Буряад басаган	1
5		XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай түрэл буряад үргэлжэлһэн зохёол XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай түрэл буряад үргэлжэлһэн зохёол	1

6		Ч. Цыдендамбаевай уран найханай юртэмсэ. Буряад басаган	1
7		“Буряад басаган” гэхэн туужын гол удха.Гэрэлтэ Норбо хоёр	1
8		Туужын гол геройнууд. Жаргалма Хулгана хүгшэн хоёрой дүрэнүүд	1
9		Х/х. “Буряад басаган” туужа соо эхэнэрэй хуби заяан	1
10		Д. Батожабайн уран найханай юртэмсэ. “Төөригдэхэн хуби заяан”	1
11		Төөригдэхэн хуби заяан. Гэмтэн баригдаба. Ой соо	1
12		“Далай ламын шагнал” гэхэн бүлэгэй удха	1
13		Зохёолой удха, байгуулга, гол образууд	1
14		Сюжедэй һонирхолтой ушарнууд	1
15		Трилоги дотор түүхэтэ ушарнууд	1
16		Жаргалаа бэдэрхэн Аламжа	1
17		Д. Батожабайн “Төөригдэхэн хуби заяан” романай удха шанар болон үүргэ	1
18		Х/х. Жаргал гээшэ юун гээшэб?	1
19		Х/х. Д. Батожабайн “Төөригдэхэн хуби заяан” гэхэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1
20		Д. Батожабайн “Дойбод сохилго” комедиин уран найханай юртэмсэ	1
21		Дойбод сохилго. Эрдэм шэнжэлхэ- үсөөн зоной табисуур	1
22		Ц.-Ж. Жимбиевэй уран уран найханай юртэмсэ. Гал могой жэл	1
23		Романай удха, онсо байгуулга	1
24		Романай гол бодол, композици	1
25		Батажаб – дайнай үсын эдиршүүлэй эрхим нэгэн	1
26		Х/х. Ц.-Ж. Жимбиевэй “Гал могой жэл” гэхэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1
27		С. Цырендоржиевэй уран найханай юртэмсэ. Үүрэй солбоной гоё гээшэнь	1

28		Туужын онсо шэнжэнүүд, проблематика	1
29		Агваан хүбүүхэнэй дүрэ	1
30		А. Ангархаевай уран найханай юртэмсэ. Мүнхэ ногоон хасуури	1
31		“Мүнхэ ногоон хасуури” гэхэн романай уран найханай юртэмсэ	1
32		“Мүнхэ ногоон хасуури” гэхэн романай гол дүрэнүүд	1
33	2 п.	“Мүнхэ ногоон хасуури”. Уг тухай бодолнууд	1
34		Түби дэлхэй дээрэ мүнхэ юумэн гэжэ бии юм гү?	1
35		Х/х. “Мүнхэ ногоон хасуури” гэхэн зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри	1
36		Б. Ябжанов. Нулимса	1
37		Хөөрөөнэй гол удха	1
38		Кгу. Б. Ябжанов. Бар хүсэтэнэй хурим	1
39		Кгу. Б. Ябжановой зохёолнууд соо хүн ба байгаали хоёрой холбоо	1
40		ХХ зуун жэлэй 2-дохи хахатай түрэл буряад уран шүлэг Ц. Дондогой. Эхэ тухай хоёрдохи поэмэ	1
41		Эхэ тухай хоёрдохи поэмэ. Эжынгээ аша яжа харюулхаб?	1
42		Л. Тапхаев. Дүрбэн сэсэг	1
43		Дүрбэн сэсэг. Шүлэгэй уран найханай юртэмсэ	1
44		Х/х. Л. Тапхаевай ба Базароной шүлэгүүдые сасуулга	1
45		Кгу. Л. Тапхаев. Угай түүхэ	1
46		Мүнөө үсын түрэл буряад уран зохёол Мүнөө үсын түрэл буряад уран зохёолой онсо шэнжэ	1
47		Д. Эрдынеевэй намтар, зохёохы зам. Үйлын үри	1
48		“Үйлын үри” романай уран найханай	1

		юртэмсэ	
49		Үйлын үрийн хойшолон	1
50		“Буряад сэдхэлтэй” ябалга. Буян, нүгэлэй хойшолон	1
51		Кгу. Д. Доржиева. Газарай хүйһэн	1
52		А. Г. Лыгденовэй уран найханай юртэмсэ. Морин хуур	1
53		Кгу. А. Г. Лыгденов. Үншэн	1
54		Ч. Ц. Гуруев. Туһалха хэрэгтэй	1
55		Д. Дылгыров. Сэдхэлэй гуниг	1
56		Буряад зүжэглэмэл зохёол, тэрэнэй хүгжэлтэ М. Ж. Батоинай уран найханай юртэмсэ. Таршаа Намжалай түүхэ	1
57		Пьесын уран аргууд	1
58		М. Ж. Батоин. Юртэмсын гурбан сээшүүл	1
59		Б.-М. Пурбуев. Эрхэхэ наран-1	1
60		Эрхэхэ наран -2. Зохёолой гол нюурнууд	1
61		Буряад комедиографиин хүгжэлтэ	1
62		Мүнөө үсын буряад уран шүлэг Г. Раднаева. Түрэлгын зоболон	1
63		Шүлэглэлэй гүн удха. Эхэнэр хүнэй сэдхэлэй бодолнууд	1
64		Х/х. Шүлэгэй анализ	1
65		А. Ангархаев. Би шулуунби	1
66		Кгу. Р. Чойнам. Ая минии Буряад	1
67		Б.Дугаров “Түрэлхидэйм хэлэн, хүлисөөрэй”. Г. Базаржапова-Дашеева “Үеһөө үедэ залган”	1
68		Х/х. Уран шүлэгэй долгин дээрэ. М. Чойбонов “Минии нүхэд-амиды бурхад”	1

БУРАЛСАЛАЙ МЕТОДИЧЕСКА ХАНГАЛГА

- Л. Ц. Халхарова, Ц. Б. Бадмацыренова. «Түрэл буряад уран зохёол» . 10-дахи класста үзэхэ һуралсалай ном. Улаан-Үдэ, «Бэлиг». 2020.
- Л.Ц. Халхарова, Ц. Б. Бадмацыренова. «Түрэл буряад уран зохёол» . 10-дахи класста үзэхэ хрестомати. Улаан-Үдэ, «Бэлиг». 2020.
- Л.Ц. Халхарова, Ц. Б. Бадмацыренова. «Түрэл буряад уран зохёол» . Методическа ждурадхалнууд. Улаан-Үдэ, «Бэлиг». 2020.
- Б. Д. Цыдыпова, М. Р. Балданова. « Түрэл буряад уран зохёол» . 11-дэхи класста үзэхэ һуралсалай ном. Улаан-Үдэ, «Бэлиг». 2020.
- Б. Д. Цыдыпова, М. Р. Балданова. « Түрэл буряад уран зохёол» . 11-дэхи классай хрестомати. Улаан-Үдэ, «Бэлиг». 2020.
- Б. Д. Цыдыпова, М. Р. Балданова. « Түрэл буряад уран зохёол» . Методическа ждурадхалнууд. Улаан-Үдэ, «Бэлиг». 2020.

Интернет онол арга:

- <http://www.buryadxelen.org>
- <http://www.nomoihan.org>
- <http://www.infourok.ru>
- <http://www.library.bsu.ru>